

נר איש וביתו - שיעור לקראת חנוכה

והמהדרין מן המהדרין - בית שמאי אומרים יום ראשון מדליק שמונה, מכאן ואילך פוחת והולך ובית הלל אומרים יום ראשון מדליק אחת, מכאן ואילך מוסיף והולך.

תנו רבנן נר חנוכה מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ.

אם היה דר בעלייה מניחה בחלון הסמוכה לרשות הרבים ובשעת הסכנה מניחה על שלחנו ודיו.

מצוותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק... עד שתכלה רגל מן השוק ועד כמה? אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: עד דכליא ריגלא דתרמודאי.

על פי רש"י

3. רש"י שם

רגלא דתרמודאי: שם אומה, מלקטי עצים דקים. ומתעכבין בשוק עד שהולכים בגי השוק לבתיהם משחשכה, ומבעירים בבתיהם אור וכשצריכין לעצים יוצאים וקונין מהן.

4. מסכת שבת כג ע"א

אשה ודאי מדליקה. דאמר רבי יהושע בן לוי: נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס.

5. שולחן ערוך אר"ח תרע א

בל"ה בכסלו מתחילין שמונת ימי חנוכה, ואסורין בהספד ותענית, אבל מותרין בעשיית מלאכה. ונוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שחנרות דולקות. ויש מי שאומר שאין להקל להם.

1. רמב"ם הלכות חנוכה פרק ג

הלכה א: בבית שני, כשמלכי יון גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות; ופשטו ידם בממונם ובבנותיהם, ונכנסו להיכל, ופרצו בו פרצות, וטמאו הטהרות; וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצום לחץ גדול. עד שריחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם והצילם, וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים, והדגום, והושיעו ישראל מידם; והעמידו מלך מן הכהנים, וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים, עד החורבן השני.

הלכה ב: וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום בל"ה בחדש כסליו היה ונכנסו להיכל ולא מצאו שמן טהור במקדש אלא פך אחד ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים עד שכתשו זיתים והוציאו שמן טהור.

הלכה ג: ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימים האלו שתחלתן ל"ה בכסליו ימי שמחה וחלל ומדליקין בהן הנרות בערב על פתחי הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות להראות ולגלות הנס. וימים אלו הן הנקראין חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים. והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה.

2. מסכת שבת כא ע"ב

תנו רבנן: מצות חנוכה נר איש וביתו. ותמהדרין נר לכל אחד ואחד.

6. ספר השמונאים

בימים ההם היה כהן בישראל ושמו מתתיהו בן יוחנן בן שמעון מבני יהויריב בירושלים והוא יושב בהר מודעית. והיו לו חמישה בנים ואלה שמותם - יוחנן הקדשי, שמעון התסי ויהודה המכבי. אלעזר החורגי ויונתן הופסי. וירא מתתיהו את התועבות אשר ביהודה ובירושלים ויקונן...

ויקראו מתתיהו ובניו את בגדיהם וילבשו שק ויתאבלו מאד.

ויהי כאשר באו פקידי המלך עיר מודעית להעביר את העם מתורת ה' לעבודת האלילים ולזבוח להם. וילוו אליהם רבים מבני ישראל, ומתתיהו ובניו התחזקו. ויאמרו שרי המלך אל מתתיהו לאמור: "הן איש נגיד ונכבד אתה בקרב עמך, ומספר בניך רבים וגם רבה משפחתך, לכן קרב נא אתה ראשונה לעשות את מצות המלך כאשר עשו בכל מדינות מלכותו, וגם כל אנשי יהודה וירושלים. ואתה ובניך תמצאו חן בעיני המלך, וייתן לכם זהב וכסף ומתנות יקרות."

וישא מתתיהו את קולו ויאמר: "אם אמנם יסורו כל עבדי המלך, גוי גוי מאלוהיו, וישמעון לקולו להמיר את חוקות אבותיהם. לא כן אנכי ומשפחתי, כי לא נסור ימין ושמאל מאחרי חוקות אבותינו. חלילה לנו לשוב ממצוות ה' אלוהינו ולהפר בריתו אתנו. לכן את דת המלך לא נעשה, ואת חוקותינו לא נמיר בחוקות המלך."

ויהי ככלותו לדבר, ויגש איש מבני ישראל לעיניו כל הניצבים אל הבמה אשר במודעית לזבוח זבח כאשר ציוה המלך. וירא מתתיהו, ויחס לבבו ותבער קנאתו על תורת אלוהיו. וירץ בחמתו אל האיש, וימיתוהו אצל הבמה, וגם את הפקיד המית, ויתוך את הבמה. ויקנא לתורת אלוהיו כאשר עשה פנחס לזמרי בן סלוא.

וירץ אחרי כן בתוך העיר ויקרא בקול גדול ויאמר: "מי האיש החרד לתורת אלוהיו ומחזיק בבריתו - יבא אחריו."

ויקם יהודה המכבי תחת מתתיהו אביו. וכל אחיו וכל ההולכים אחרי אביו באו לעזרתו, ויסעו ביד רמה להלחם באויביהם.

7. ויקרא כד

וידבר יחזקאל מל-משה לאמר. צו את-בני ישראל, ויקחו אליהם שמן וזית וזך קתיית-למאור: להעלת נר, תמיד. מחוץ לקרבת העדת באהל מועד, ויערף אתו אהרן מערב עד-בקר לפני ה' תמיד: חקת עולם, לדורותיכם.

8. מסכת שבת כב ע"ב

עדות היא לבאי עולם שחשכינה שורה בישראל. מאי עדות? אמר רב: זו נר מערבי שנותן בה שמן כמידת חברותיה וממנה היה מדליק ובה היה מסיים.

9. רמב"ן במדבר ח ב

למה נסמכה פרשת מנורה לחנוכה הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים [הקורבנות] דהקריבו נשיאי השבטים בחנוכת המשכן, חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו; אמר לו הקב"ה: חייך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומסיב את הנרות בקר וערב, לשון רש"י ממדרש אגדה.

ולא נתברר לי, למה נחמו בהדלקת הנרות [דיוקא]? ... אבל ענין ההגדה הזו, לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו.

ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים, שהזכיר האגדה הזו ואמר: "ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנוכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיק פרישה זו לפרשת חנכת המזבח", עד כאן לשינו.

וראיתי עוד ג' ילמדנו" [תנחומא בהעלותך ה], וכן במדבר רבה טו ו: "אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן. הקרבנות, כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן

בטלין לעולם' ". והנה, דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנוכה חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר החורבן בגלותנו.

10. עין איה שבת ב, ז

הניצחון שנתן ד' ביד עבדיו הכהנים, שנתגברו על היונים שבקשו לעקור לא רק את עם ישראל ממעמדם החומרי, כי אם [לעקור] את תכונת החיים שישראל מודיעים בעולם, שהם צריכים להיות על פי שרשי התורה- שתהיה הטהרה והצניעות המטרה הראשית בחיי המשפחה, ואחריהן ימשכו יתר המדות והדעות הישראליות. [את] זה שנאו עם היונים, וראו בזה צד ואויב לתרבותם הם- שהעמידו לנס [את] עליצות החיים והנאותיו הגופניות והדמיוניות. על כן היתה שנאת היונים רבה מאד לתורת ישראל.

והנה כפי דרך המיצוע הנוהגת באיש הישראלי, אף על פי שאיגו מצוין, מכל מקום בחיי המשפחה מוכר האור העברי, הטוהר והצניעות, האומן וכל המידות המסתעפות מזה לטובה, ניכרים יפה לשם ולתפארת בכל בית בישראל המתנהג על פי דרכי התורה והמצווה. על כן חובת מצות נר חנוכה - נר איש וביתו.